

MUHAMMAD AMINXO'JA HAYOTI VA IJODIGA IQTISODIY QARASHLAR

Firdavs Kazakov Farxod o'g'li
Toshkent davlat iqtisodiyot univrsiteti
Moliya va buxgalteriya hisobi fakulteti
BR-61, 2-bosqich talabasi
Firdavskazakov007@gmail.com

Annotatsiya: Muhammad Aminxo'ja Muqimiy – shoir, ijodkor, va ayni paytda milliy adabiyotimizning eng tanlangan vakili bo'lgan shaxs hisoblanadi. Uning hayoti va ijodi, uning she'riyatga va adabiyotga o'z tarixini qoldirgan. Bu qahramonlik, o'zining dunyoqarashga murojaat qilganlik, ijodkorlik va adolatga e'tibor qaratganligi kabi qobiliyatlar bilan bo'lgan ahamiyati ko'rsatilgan. Ushbu maqolada Muqimiyning hayotiy yollarining bosqichlari, ijodi va xizmatlari ko'rsatilgan, shuningdek, uning adabiyotdagi o'rni va ahamiyati inobatga olingan.

Kalit so'zlar: Globallashuv, rag'bat, mirzolik, amaldorlar, soliq, tanob, adolat, milliy qadriyat, faqirona, iqtisodiy, ijtimoiy.

Kirish:

Muqimiyning oilasi Nonvoylar oilasiga tegishli bo'lsa-da, uning she'riyatga va adabiyotga qiziqishi yuqori bo'lgan edi. Onasi Oyshabibi ta'lim beruvchilikda juda yaxshi bilgan, shuningdek, uning iqtidoriy ta'siri o'ziga xos edi. Ushbu omil Oyshabibining juda ko'p qo'llab-quvvatlagan, shoirni ijodiga rag'batlantirgan va o'zining yaratilishi va qalinlari boyicha qo'llab-quvvat berib kelgan edi. Bu esa, Muqimiyning uning oilasiga, xususan onasiga bo'lgan minnatdorchilik va mehri haqida ko'rsatilgan.[1]

Adabiyotlar sharhi:

N. Mallayev, G'.K.Karimov, S.Ismatov tomonidan 1982-yilda nashr etilgan 8-sinflar uchun mo'ljallangan darslikda Muqimiy hayoti va ijodi haqida quyidagilarga guvoh bo'lamiz. Muqimiy demokratik adabiyotning eng yirik vakillaridan biri ekanligi, hajvchilik oqimining boshida turganligi, kambag'al hunarmand- novvoy oilasida tug'ilganligi haqida ma'lumotlar keltirilgan. Muqimiy 1876 yillarda Buxorodan Qo'qonga qaytdi. Lekin Qo'qonning hukmron doiralari madrasa ta'limini tugallab kelgan shoirni ochiq chehra bilan kutib olmadi, uni durustroq bir lavozimga taklif qilmadi. Natijada Muqimiy oilaviy sharoit taqozosi bilan Qo'qon

yer qurilishi mahkamasida mirzolik (kotiblik) vazifasida xizmat qilishga majbur bo'lgan. Muqimiyning Qo'qon yer qurilishi mahkamasidagi xizmati uning hayotida chuqur iz qoldirdi. Mahkama amaldorlari tanobchilar yig'im- terimdan oldin dehqonlar yerini o'lchagani, ya'ni tanob qilgani qishloqlarga chiqar va shunga qarab dehqonlarga yer solig'i solar edi. [2]

Bundan tashqari, asarlardan shu davrda mamlakatning geografik holati va hududlarni ijtimoiy holatini o'rganish mumkin. Aholi turmush darajasi ham asarlarda keltirilib o'tilgan. Shundan kelib chiqqan holda Muqimiy ijoni o'rganish va uning keng ommaga targ'ib qilish maqsadga muvofiq hisoblanadi. 1 Muqimiyning „Tanobchilar“ hajviy satirasidan: O'n ikki oyda keladur bir tanob, O'zgalarga rohat-u menga azob. Sulton Ali xo'ja, Hakimjon ikav Bir xotun birisi bo'ldi kuyav. Har yilgi yer solig'i uchun keladigan mutasaddilar uchun soliq vaqti rohat, sababi ular yer o'lchamlarini qo'shib yolg'on tarzida aytilgani haqida keltirilgan. Shu sababli bir necha aholi ya'ni dehqonlarning qilgan mehnatlari uchun sof foydani ola olmagan. Bundan tashqari amaldorlarning aksariyat holati ham qon qarindoshlardan tashkil topgan. Muhammad Aminxo'ja Muqimiy o'sha davr kirdikorlariyu, xalqning qiyinchilik ostida qolgan vaqtlarini mana shunday satiralarida bayon bergan. Shunindek u huddi shu asarida: Xoh tanobingni du chandon qilay Xoh karam birla boshingni silay Ya'ni o'ziga bo'ysinmagan xalqni tanobini ya'ni yerining o'lchamini ko'proq ko'rsatganligi ham o'sha davrning kirdikorliklaridandur. Arqonimi yeringa sudrab chiqay, Bachchataloq qishloqilarni (uray). Ushbu misralardan shuni alglash joziki, Muqimiy o'sha davr aholisining ham ma'nan ham jismonan zulm ostida qolgan. [3]

Muqimiyning „Sayohatnoma“ asari o'z mohiyatidan uzoqlashtirilib talqin etilganligi, „Hajvi Bektur“, „Darig'o mulkimiz“ hajviy asarlari matni tahrir qilinib, joriy nashrlardan tushirib qoldirilgan bandleri yangicha mulohaza yuritish, muhim umumlashma xulosalar chiqarish imkonini beradi. Misralari qayta yozilgan „Ho'qandlik bir boyning sha'niga Muqimiy shoirning aytkon she'ridur“ sarlavhali she'ri kabi asarlar Muqimiy asarlari nashrida ko'plab uchrashini ta'kidlash kerak. [4] Shoirning manbalardan yangi aniqlangan diniy-tasavvufiy mavzudagi g'azal va muxammaslari mohiyatan diniy-tasavvufiy g'oyalarning badiiy talqiniga bag'ishlangan bo'lsa-da, shoir she'rlar mazmuniga zulm va bid'atning ofat manbai ekanligi, adolatni ulug'lash kabi fikrlarini singdirib yuborgan. Muqimiy haqida ma'lumot beruvchi ko'plab manbalar ijodkor shaxsiyati va dunyoqarashi haqida teranroq mulohaza yuritishga undaydi. Shu bois shoirning yangi topilgan ijod namunalari tadqiq etish zarur. Muqimiy yashagan davr vatanimiz tarixida ko'plab

ijtimoiy ziddiyatlarga boy bo'lgan davrdir. Shu jihatdan, shoir adabiyestetik dunyosini, muhit va jamiyatga munosabatini o'rganishda uning yangi topilgan she'rlari tahlili ilmiy qimmatga ega.[5]

Natija va tahlillar:

Muhammad Aminxo'ja Muqimiyning ijodi va yaratilishi shuningdek vatanga sadoqatning eng muhim asarlari bilan bog'liq. U yoshligi she'riyatga va adabiyotga qiziqishi sababli, shoirlik yo'lini tanlagan. U o'zining she'riyatda bo'lgan qiziqishiga ko'ra, adolat, insof va o'z xalqining yashash tarzi boyicha asarlar yozgan. Uning asarlari adolat to'g'risida o'zining xalqiga qaratgan vazifasini boshidan o'tqazgan.

Muqimiyning ijodida asosiy o'rni aholining ijtimoiy-iqtisodiy hayotini tasvirlash bo'lgan. Uning asarlari mamlakatdagi iqtisodiy holatni, soliq tizimini, va turmush tarzini o'z ichiga olgan edi. U o'z asarlarida mamlakatda rivojlanayotgan muammolar, qiyinchiliklar va ijtimoiy munosabatlarni aniq ko'rsatgan. Shuningdek, uning "Tanobchilar" asari qishloqlarda soliq yig'ish faoliyatini tahlil qilgan va o'zining davridagi soliq tizimini sharhlagan.

Bundan tashqari, Muqimiyning she'riyat va adabiyotdagi o'rniga e'tibor qaratilgan. Uning she'riyatda va adabiyotda o'zining o'rnini muhokama qilish, xalqning ma'naviyati va turmush tarzini tasvirlash, ijodkorlikda uning roli katta e'tibor qozonib kelgan.

Ma'lumotlarga ko'ra, Muhammad Aminxo'ja Muqimiyning hayoti va ijodi hozirgi va kelajakdagi poklashuvchilarga ham maslahat beruvchi va ilhom bo'lishi mumkin. Bu esa, uning ijodidagi tarbiyaviy va ma'nolari barcha yoshlarga ilhomlantiruvchi va o'rgatuvchi bo'lishi mumkin. Uning she'riyatidagi qadr-qimmat fikrlar va ma'nolari yoshlarga milliy va ma'naviy tarbiya berishda katta ahamiyatga ega.

Barchamizga ma'lumki, o'zbek adiblarimizning bizga qoldirib ketgan nodir ma'naviy boyliklardan bahramand bo'lish, har bir tarixiy davr ruhini bilish, xalqimizning turmush tarzi, shu davrga xos ijtimoiy munosabatlar ko'proq adib orqali kitobxonlar qalbiga yetib boradi. Bu boradagi eng yaxshi omillardan yana biri adib va yozuvchilarning asarlarida saqlanib qolgan materiallardir. Shuningdek, biografik ma'lumotlar o'z mazmuni bilan yoshlarni milliy ma'naviyatimizni anglash, his etish ruhida tarbiyalashda o'ziga xos o'rin tutadi. Masalan, Muqimiy haqida gapirib turib, Nikolay Ostroumov o'z maqolasida uning shaxsiga baho berib shunday degan edi: Shoirni o'quvchiga qalandarsifat, darveshvash bir qiyofada taqdim etadi va asosiy mashg'ulotini taqvo va she'r yozishda zamondoshlari singari zullisonayn edi..."- deb ko'rsatadi. Muqimiy lirikasi chuqur optimizm bilan sug'orilgan,

hayotiylik ushbu lirikaning asosiy va yetakchi xususiyatlaridan. Muqimiy real muhabbatni, insonni kuylagan. She'rlarining tub mohiyatini inson kechinmalari, sevinch va alamlari, istak va armonlari, kurashlari tashkil etgan. Ularda do'stlik, sadoqat, samimiyat, vafodorlik, sabot va matonat ulug'langan va bular orqali shoir kishilarda yaxshi xususiyatlarni tarbiyalashga intilgan.

Xulosa va takliflar:

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, Muhammad Aminxo'ja Muqimiy – O'zbek adabiyoti va ijodining ulug' sha'xsiyati, uning yaratgan asarlari milliy adabiyotimizning qadr-qimmat moddiy va ma'naviy boyliklari bo'lib qoladi. Uning she'riyatga, ijodga, va turmush tarziga qiziqishi, asarlari orqali o'zining milliy adabiyotimizda o'rni ulug' bo'lgan. Muqimiyning hayoti va ijodi bugungi kunda ham o'zbek milliy adabiyotining o'rnini saqlaydi va uning fikrlari va ma'nolari yoshlarga tarbiyalash va ilhomlantirishda katta ahamiyatga egadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. „Muhammad Aminxo'ja Muqimiy hayoti va faoliyatining o'rganilishi” Hasanov Husniddin Kamol o'g'li 2021
2. Saydullayeva Muazzamxon. Bitiruv malakaviy ish. “ Yozuvchi hayoti va ijodini o'rganishda savol va topshiriqlarning o'rni” T. 2018
3. Til va adabiyot ta'limi jurnali, 2015-yil,9-son
4. O.Karimov. Muqimiy ijodi klaster tahlilda
5. N. Karimov, B .Nazorov, U, Narmatov , Q. Yo'ldashev. Adabiyot darslik. Toshkent 2004-yil
6. Q. Pardayev. Oltin bitiglar. 2019 Vol.1. www.navoiy-uni .uz. 23-bet 8
7. Po'latov, Sh.N., Hindistonda pedagogik ta'limning rivojlanish bosqichlari. //“SCIENCE AND EDUCATION” Scientific journal Volume 1, Special issue 2020 21-27 P.
8. „Muhammad Aminxo'ja Muqimiy hayoti va ijodiga nazar” Urganch davlat pedagogika instituti o'qituvchisi: Ahmedova Gulnoza, Urganch davlat pedagogika instituti talabasi: Avezova Mastura